

PROGRAMSKA ORIJENTACIJA STRANKE ZA BOSNU I HERCEGOVINU

ZASNIVA SE NA UNIVERZALNIM VRIJEDNOSTIMA SLOBODE, JEDNAKOSTI I POŠTOVANJA LJUDSKIH PRAVA, TE PRIHVATANJA PRINCIPA KOJI SU TEMELJI POLITIČKE KULTURE SAVREMENE GRADJANSKE DEMOKRATIJE

Ljudi su po prirodi različiti, a u društvenim odnosima i pravima treba da budu jednaki. To je suština bogatstva egzistencije čovjeka i čovječanstva. Zato mogu biti sretni samo u društvu koje poštuje i ostvaruje slobode i raznolikosti ljudskog djelovanja, te na njima temelji život zajednice, odbacujući svaku isključivost i krajnost.

Upravo ove ideje i principi otvaraju mogućnost građanima i narodima Bosne i Hercegovine da – kao povijesno oblikovana zajednica ljudi različitih po vjeri, etničkoj pripadnosti i kulturnoj tradiciji – opstanu, prihvatajući jedinstvo u razlikama i razvijajući se u uzajamnosti, kroz praksu i historiju.

***

Ova programska orijentacija predstavlja opće naznake tema. Svaka oblast – međunarodna i unutrašnja politika, društveni odnosi, socijalna politika, obrazovanje, ekonomija, poljoprivreda ...- biće referentno obrađivana i prilagođavana u posebnim programima Stranke za Bosnu i Hercegovinu.

Politički programi su, prema definiciji, otvoreni spram vremena i promjena kojima su savremena društva podložna. U tom smislu i Programska orijentacija Stranke za Bosnu i Hercegovinu podrazumijeva opredjeljenje da se novo i progresivno u društvenom razvoju stalno prihvata, kao obaveza za političku reakciju i praktični angažman. Naravno, konstruktivno djelovanje i doprinos realizaciji programskih opredjeljenja određen je izbornim kapacitetom Stranke za Bosnu i Hercegovinu.

***

Stranka za BiH opredijeljena je za izgradnju Bosne i Hercegovine kao demokratske države svih ravnopravnih građana i naroda sa punim uvažavanjem slobode riječi i vjerskog ubjeđenja, te poštivanjem osnovnih ljudskih prava bez obzira na etničku, vjersku, rasnu ili bilo koju drugu opredijeljenost ili porijeklo.

Stranka za Bosnu i Hercegovinu ostaje privržena svojoj ekonomskoj platformi koja ima za cilj dinamičan ekonomski rast, stabilan razvoj i privlačenje investicija. Posebna pažnja i dalje mora biti posvećena razvoju energetskega sektora i izgradnji saobraćajne infrastrukture, pogotovo podržati svako nastojanje da se ubrza započeta izgradnja autoputa na koridoru Vc. Važno je naglasiti da Stranka za BiH ostaje pri stavu da se državni resursi ne mogu prodavati, nego da se u dogovoru sa potencijalnim ulagačima moraju naći modaliteti koji neće dozvoliti promjenu

vlasništva nad prirodnim bogatstvima koja su javno dobro i pripadaju svim građanima Bosne i Hercegovine. Mi i ovdje podsjećamo da od svog osnivanja zastupamo tezu o potrebi drugačijeg administrativnog aranžmana Bosne i Hercegovine koji bi trebao biti zasnovan na univerzalnim ekonomskim principima. Zbog toga naglašavamo da i ustavna reforma u Bosni i Hercegovini ne smije zanemariti ekonomsku logiku.

BOSNA I HERCEGOVINA ČLANICA EVROPSKE UNIJE I NATO SAVEZA I AKTIVAN SUBJEKT MEĐUNARODNIH ODNOSA

Stranka za BiH vjeruje u Bosnu i Hercegovinu kao suverenu državu sa teritorijalnim integritetom i međunarodnim subjektivitetom koja je punopravna članica Ujedinjenih nacija i Vijeća Evrope ali i aspirant za članstvo u NATO savezu, Evropskoj uniji i ostalim međunarodnim organizacijama i institucijama koje su od strateškog značaja za našu zemlju.

U procesu euro-atlanskih integracija Bosna i Hercegovina treba što prije da pređe iz faze supervizije međunarodne zajednice i počne u potpunosti funkcionisati kao zemlja kandidat za članstvo u EU i NATO savez.

Stranka za BiH zalaže se za razvijanje dobrosusjedskih odnosa naše zemlje sa zemljama regiona, prema principu ravnopravnosti i uvažavanja suvereniteta i teritorijalnog integriteta, te poštujući sve važeće bilateralne i multilateralne sporazume poput CEFTA-e i Sporazuma o pitanjima sukcesije bivše SFRJ. Stranka za BiH smatra da buduće odnose u regionu treba razvijati kroz dijalog te na sporazumnoj osnovi rješavati otvorena pitanja ali i graditi povjerenje kroz proces „istine i pravde“. Dobra regionalna saradnja pretpostavka je i bržeg integrisanja Bosne i Hercegovine u euro-atlanske integracije.

Imajući u vidu velike privredne i ljudske potencijale Bosna i Hercegovina treba izboriti svoje mjesto u međunarodnoj zajednici kao relevantan ekonomski faktor ali i politički model jednog uspješnog multikulturalnog društva.

U međunarodnim odnosima Bosna i Hercegovina može i treba osigurati veću zastupljenost direktnih stranih ulaganja kako bi se prospješio ekonomski razvoj i sveukupan privredni napredak naše zemlje.

Bosna i Hercegovina treba omogućiti svim svojim državljanima koji žive u drugim zemljama da mogu zadržati sva svoja prava kao državljani Bosne i Hercegovine bez obzira kako ih tretirala zemlja domaćin.

BOSNA I HERCEGOVINA I UNUTRAŠNJI USTAVNI POREDAK

Stranka za BiH zalaže se za punu primjenu vladavine prava, poštivanje principa međunarodnog prava, međunarodnih konvencija, te primjenu Okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini (Dejtonskog sporazuma).

Stranka za BiH opredijeljena je za dosljednu primjenu Ustava BiH kao sastavnog dijela Dejtonskog sporazuma i svih zakonskih propisa koji su proizašli na njegovoj osnovi, sve dok se taj Ustav ne promijeni u skladu sa predviđenom procedurom ili nekim drugim demokratskim sredstvima.

Stranka za BiH vjeruje da buduće ustavno ustrojstvo Bosne i Hercegovine treba da omogući transformaciju Bosne i Hercegovine u pet ili više regija koje bi činile kompaktan ekonomski prostor, kako je predviđeno Aneksom 9. Dejtonskog sporazuma i Evropskim partnerstvom BiH sa EU. Na ovaj način bi se omogućio dinamičniji ekonomski razvoj u državi i poboljšao standard života svih građana naše zemlje.

Isto tako, budući ustav Bosne i Hercegovine mora da omogući funkcionisanje sistema na svim nivoima vlasti bez mogućnosti blokada, posebno onih koje su proizašle iz neprovođenja Dejtonskog sporazuma (entitetsko-etničko glasanje). Stranka za BiH zalaže se za decentralizovani sistem funkcionisanja gdje bi se većina ovlasti nalazila na regionalnom i lokalnom nivou.

Buduće ustavno ustrojstvo Bosne i Hercegovine treba da kroz sistem funkcionisanja administrativnih tijela zagaranjuje punu ravnopravnost svakog građanina na svakom dijelu teritorije Bosne i Hercegovine, te onemogući majorizaciju pripadnika bilo kojeg naroda u bilo kojoj regiji Bosne i Hercegovine.

Bosna i Hercegovina kroz proces ustavnih promjena treba da osigura potpunu usklađenost Ustava BiH sa osnovnim ljudskim pravima zagaranтовanim međunarodnim konvencijama i poveljama o ljudskim pravima i da iz postojećeg Ustava eliminiše kako etničku tako i teritorijalnu diskriminaciju.

Zaštita prava na državljanstvo treba biti ugrađena u novi ustav, kao i pravo na povrat lične imovine koja podliježe procesu denacionalizacije i restitucije.

Novi ustav također treba da osigura mehanizam koji će omogućiti racionalizaciju javne potrošnje kroz kreiranje efikasnijeg državnog sistema, revidiranje odredbi o zapošljavanju i platama u javnom sektoru i uskladjivanje te potrošnje sa ekonomskim rastom.

Budući ustav Bosne i Hercegovine treba da uspostavi jedinstvenu policijsku strukturu BiH kroz implementaciju tri principa Evropske komisije, kao obaveze koju je Bosna i Hercegovina preuzela potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU.

BOSNA I HERCEGOVINA I DRUŠTVENI ODNOSI

SOCIJALNA ZAŠTITA

Stranka za BiH zalaže se za uspostavljanje društvene ravnopravnosti kroz efikasnije usluge socijalne i zdravstvene zaštite te efikasnijeg penzionog sistema.

Stranka za BiH smatra važnim osigurati sistem finansiranja osnovne socijalne zaštite najugroženijim kategorijama stanovništva, posebno onim u starijoj dobi koji nisu ostvarili pravo na penziju.

Reformom penzionog sistema treba omogućiti da osnove penzionog sistema budu jedinstvene za cijelu zemlju. Promjene u unutrašnjoj organizaciji društva ne smiju uskratiti pravo ljudima na penziju stečenu u prethodnom razdoblju. U najskorije vrijeme penzije treba podići na nivo zadovoljavanja elementarnih životnih potreba, čime će ova zaslužena kategorija stanovništva steći zasluženno samopoštovanje.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Stranka za BiH opredijeljena je za formiranje državnog ministarstva zdravstva kako bi se omogućila brza i efikasna zdravstvena zaštita za sve građane Bosne i Hercegovine ma gdje se oni nalazili u bilo kojem trenutku.

U cilju omogućavanja efikasnije zdravstvene zaštite neophodno je izmijeniti zakonsku regulativu, usmjeriti više pažnje na razvijanje primarne zdravstvene zaštite ili porodične medicine, kao i osigurati modernizaciju bolničke zdravstvene zaštite. Zdravstvene kapacitete treba povezati u jednu cjelinu kako bi pod jednakim uslovima bili dostupni svim građanima.

Na ovaj način ali i uz izmjene sistema zdravstvenog osiguranja koji bi omogućio rasterećenje privrede kroz dopunsko i subvencionirano osiguranje stvorile bi se pretpostavke za uspostavljanje efikasnije zdravstvene zaštite istovjetne za sve pacijente gdje bi pacijent istinski bio u središtu pažnje.

OBRAZOVANJE

Stranka za BiH zalaže se za uvođenje jedinstvenog obrazovnog sistema u Bosni i Hercegovini, usklađenog sa evropskim standardima, deklaracijama i programima, kako bi bila dio jedinstvenog evropskog prostora obrazovanja i znanja.

Stranka za BiH smatra izuzetno važnim eliminaciju diskriminacije u obrazovnom sistemu, posebno postojanja „dvije škole pod jednim krovom“.

Stranka za BiH cijeni da je obrazovni sistem i program edukacije temelj budućih društvenih odnosa u Bosni i Hercegovini. Zbog toga Stranka za BiH smatra da je od izuzetne važnosti da se budućim generacijama obezbijedi objektivno predstavljanje historijskih činjenica ali i kvalitetno obrazovanje koje će im omogućiti uspješno učešće u razvoju naše zemlje i integraciju u međunarodne tokove.

KULTURA

Promocija univerzalnih vrijednosti i kulturni razvoj su od fundamentalnog značaja za kreiranje zdravog društva. Ulaganje u kulturu je postalo važnije nego ikad, pogotovo zbog brzine u kojoj živimo i naglaska na materijalni svijet. Današnja civilizacija, a i bosanskohercegovačko društvo, doživljavaju ubrzani tehnološki i svaki drugi materijalni napredak, što smanjuje prostor razvoju kulturnih vrijednosti. Kvalitetan odnos prema kulturi u svakom njenom segmentu, posebno je važan u državi kakva je Bosna i Hercegovina. Čovjek i društvo koji ne posvećuju dovoljno pažnje kulturnom uzdizanju stvaraju debalans ličnosti i društva u cijelini.

Zbog toga će Stranka za BiH i dalje davati podršku daljem uzdizanju kulturnih vrijednosti, posebno onima koji su prepoznatljivi i zajednički za cijeli kulturni prostor Bosne i Hercegovine. Mi znamo da su, zahvaljujući sposobnosti duhovnog stvaralaštva, narodi Bosne i Hercegovine kroz dugu historiju stvorili riznicu kulturnog bogatstva i naslijeđa. Otuda i obaveza restauracije i zaštite devastiranog kulturnog blaga, bez obzira kojem civilizacijskom ili kulturnom okviru ono pripadalo. Kulturne vrijednosti imaju univerzalno važenje, povezuju ljude i narode, pomažu njihovo upoznavanje i građenje međusobnog povjerenja. Kao takve, moraju postati sastavnim dijelom vizije općeg blagostanja.

ŽENA – STUB BOSANSKOHERCEGOVAČKOG DRUŠTVA I KREATOR VLASTITOG DRUŠTVENOG STATUSA

Da bi se promjenio odnos prema ženama u društvu, žene prije svega moraju ući u rukovodeće strukture društva. Na taj način žena postaje i dio javnog života i donosi jedan potpuno novi ugao gledanja na pojave oko sebe. Stranka za Bosnu i Hercegovinu je u tom pogledu uvijek imala stav o važnosti većeg angažmana žena u politici, kako bi ravnopravno učestvovala u formulisanju i donošenju društvenih odluka. Sa dobivanjem prostora za djelovanje, žene pokreću, zbog boljeg razumjevanja svojih potreba, i ostale procese i promjene koje su vezane za njihovu društvenu ulogu.

Stranka za Bosnu i Hercegovinu smatra da je ženama potrebno prije svega obezbjediti iste uslove na svim poljima života i rada, koje će im obezbjediti ravnopravan status. Mi cijenimo posebno vaznim profilirati jasne ključne politike za unapređenje statusa žena i građana općenito. Ono na šta će Stranka za BiH posebno fokusirati pažnju jeste borba za jednaka prava žena na cijeloj teritoriji države. Također, kad je u pitanju medicinska zaštita za specifične bolesti od kojih obolijeva ova populacija, potrebno je obezbjediti maksimalnu njegu i mogućnosti liječenja.

NEZAVISNOST I SLOBODA MEDIJA – USLOV DEMOKRATIZACIJE DRUŠTVA

Mediji igraju jednu od najvažnijih uloga u razvoju i demokratizaciji jednog društva. Stoga Stranka za BiH smatra da je objektivno i nezavisno izvještavanje jedan od temelja modernog i demokratskog razvoja. Svaki politički i bilo koji uticaj na nezavisno izvještavanje, dugoročno postaje duboki društveni problem.

Stranka za BiH će se nastaviti zalagati za otklanjanje svih blokada i kontrola medijskog prostora, te podsticati slobodu medija uz poštivanje etičkih kodeksa i objektivnosti koju slobodno novinarstvo podrazumjeva. U tom smislu potrebno je obezbjediti pristup pravim i istinitim informacijama, pogotovo kad se radi o suštinskim pitanjima vezanima za demokratizaciju Bosne i Hercegovine.

Svaki monopol u sferi javnog komuniciranja izražava pretenzije na apsolutnu vlast, bez javne odgovornosti. Sredstvima javnog informiranja treba osigurati pravo da tragaju za istinom i da je slobodno saopštavaju – bez nacionalnih, vjerskih, ideoloških i drugih predrasuda. Širenje prostora tolerancije i afirmiranja prava na različito mišljenje bitna su obilježja demokratske štampe.

Stranka za BiH će sustavno pledirati za to da novinarske organizacije i redakcije djeluju nezavisno, ali na bazi profesionalnog kodeksa, kako bi bilo onemogućeno da neka glasila ili novinari, za račun uskih grupa, vrše nasilje nad građanima putem javne riječi.

BOSNA I HERCEGOVINA I REINTEGRACIJA DRUŠTVA

Stranka za BiH cijeni da je pitanje povratka izbjeglih i raseljenih osoba kao i očuvanje veze sa državljanima Bosne i Hercegovine u inozemstvu od izuzetno velike važnosti za reintegraciju društva i obnovu multikulturalnosti naše zemlje.

Stranka za BiH smatra da je neophodno osigurati sve elemente potrebne za hitan povratak preko 150,000 izbjeglih i raseljenih osoba koje su izrazile spremnost da se što prije vrate svojim kućama. Također, potrebno je omogućiti pretpostavke za održivi povratak svih onih koji su se već vratili svojim domovima ili koji će se vratiti.

Veoma je važno da se interno raseljenim građanima naše zemlje koji su smješteni u kolektivnim centrima omogući što prije obnova njihovih domova i obezbijede uslovi za njihov nesmetan povratak.

Od izuzetne je važnosti održavanje veze sa državljanima Bosne i Hercegovine koji sada žive širom svijeta, a koji su napustili svoju domovinu uglavnom zbog agresije, etničkog čišćenja, genocida i sveukupnih ratnih razaranja i demografskog pomijeranja stanovništva.

Stranka za BiH smatra da je neophodno osigurati zaštitu svih prava državljanina Bosne i Hercegovine koji se nalaze izvan naše domovine kako bi im se omogućilo ostvarivanje svih prava poput prava na državljanstvo, prava na učešće na izborima i zastupljenosti u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti.

Stranka za BiH opredijeljena je za izjednačavanje svih prava izbjeglih i raseljenih na čitavoj teritoriji Bosne i Hercegovine uključujući zdravstvenu i socijalnu zaštitu, penzijska i invalidska prava koja treba urediti jedinstvenim zakonskim propisima na nivou države.

Strateško pitanje za Stranku za BiH predstavlja održavanje veze sa državljanima BiH izvan njene teritorije kroz razne vidove aktivnosti poput kvalitetne dopunske nastave te kulturnih i ostalih manifestacija koje imaju za cilj jačanje patriotizma i ljubavi prema svojoj domovini. Svakako poseban vid odnosa prema državi Bosni i Hercegovini bi se ogledao i u investiranju kapitala ostvarenog od strane naših državljanina u inozemstvu. Na taj način bi se ostvario pozitivan efekat na ekonomiju naše zemlje kao i obogatilo domaće tržište novim i kvalitetnim poslovnim iskustvom koje bi se prenijelo kao rezultat tog procesa.

BOSNA I HERCEGOVINA I TEMELJNE VRIJEDNOSTI OČUVANJA DRŽAVNOSTI

Stranka za BiH najdublje cijeni višegodišnju borbu patriota Bosne i Hercegovine za očuvanje njene državnosti.

Stoga, Stranka za BiH će baštiniti tekovine borbe patriotskih snaga za očuvanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine na način jasnog priznanja zasluga borcima za Bosnu i Hercegovinu.

Stranka za BiH neće dozvoliti omalovažavanje tekovina borbe za istinsko očuvanje jedinstvene i cjelovite zemlje ravnopravnih građana i konstantno će se zalagati za

adekvatno zbrinjavanje boraca kroz osnivanje fondova za njihovo zapošljavanje ali i stimulisanje privrednih subjekata.

Stranka za BiH će se zalagati da država osigura svim borcima za Bosnu i Hercegovinu, posebno ratnim vojnim invalidima i članovima porodica poginulih boraca i šehidskih porodica, adekvatne uslove života i odgovarajuću zdravstvenu zaštitu, prednosti prilikom zapošljavanja i pogodnosti u procesu obrazovanja.

REGIONALIZACIJA BiH NA UNIVERZALNIM EKONOMSKIM PRINCIPIMA

Prepoznajući zahtjeve modernog razvoja i značaj regionalne razvojne komponente, Stranka za BiH od svog osnivanja zastupa tezu o potrebi drugačije regionalne fizionomije BiH zasnovane na univerzalnim ekonomskim principima – određenim društveno-ekonomskim razvojem i nizom drugih faktora – historijskih, geografskih, privrednih, političkih, geoprometnih, okolinskih i dr. Mi smo naglašavali da regija predstavlja homogen prostor određen primarnom ulogom ekonomskih i društvenih determinanti u prostornom razvoju. Poznato je da svaki prostor ima neke svoje autonomne vrijednosti sa gledišta ljudskih potreba a njihov osnovni značaj leži u tome što im taj prostor omogućava najneposrednije komunikacije u vezi sa izražavanjem i zadovoljavanjem njihovih interesa. Tako posmatrani, regioni u današnjem svijetu postaju ključni subjekti ekonomskih odnosa i faktori ekonomskog razvoja. Regije se utvrđuju kao relativno zaokružena privredna teritorija koja se oblikuje posebnošću u proizvodnoj orijentaciji, strukturi, specifičnosti unutrašnjih ekonomskih veza i odnosa sa drugim regijama. U njihov sastav ulaze područja koja iz ugla zajedničkih problema i mogućnosti dugoročnog razvoja imaju interesa i potrebe da u okviru takve regije zajednički usmjere svoj razvoj. Tako shvaćene, regije su dinamična kategorija – prostorna komponenta sa određenom ekonomskom i geografskom zaokruženosti koja karakteriše jedan ili više industrijskih centara koji imaju odlučujući interes i značaj u formiranju regionalne strukture.

Stranka za Bosnu i Hercegovinu posebno naglašava potrebu da regionalna fizionimija u BiH bude profilirana u skladu sa slijedećim univerzalnim principima regionalizacije:

- specijalizacije regiona u cilju povećanja ekonomskih efekata
- kompleksnog razvoja regiona koji omogućava da svaki od njih ima svoju fizionomiju i čini povezanu cjelinu
- ekonomski odnosi između regiona koji omogućavaju skladan i uravnotežen razvoj
- obezbjeđivanje najpovoljnijeg korištenja raspoloživih faktora u regionu
- optimalna kombinacija tih faktora
- ekonomska regionalizacija kao osnov za strukturu investicija koja obezbjeđuju dugoročni rast i specijalizaciju regiona sa što većom efikasnosti investicija.

To znači potrebu kreiranja glavnih žarišta razvoja, tačke i linije koje označavaju

polove maksimiziranja ekonomskih efekata – dohotka, zaposlenosti, investicija, izvoza – nužnih pretpostavki za kvalitet boljeg življenja. Mi znamo da izbor najpovoljnijeg lokacionog modela kroz regionalne strukture omogućava da tržište djeluje kao najefikasniji alokator razvojnih resursa.

Naša programska orijentacija u ovom pravcu i naša argumentacija, naišla je na razumijevanje i zahvaljujući finansijskoj potpori EU i projektu EBRD – za regionalni ekonomski razvoj u BiH – formirano je 5 razvojnih agencija za regionalni razvoj:

- Sarajevska ekonomska makroregija
- Ekonomska regija Sjeveroistočna BiH
- Ekonomska regija Sjeverozapadna BiH
- Ekonomska regija Centralna BiH
- Ekonomska regija Hercegovina.

Dalji angažman Stranke za BiH biće usmjeren na podršku ovakvoj regionalnoj fizionomiji BiH i realizaciji razvojnih ciljeva. Ovo posebno iz razloga što je ovakva orijentacija

sastavni dio evropske politike ekonomske i socijalne kohezije i podloga za korištenje sredstava strukturnih fondova EU u cilju stimulisanja održivog i uravnoteženog ekonomskog razvoja.

JEDINSTVEN EKONOMSKI PROSTOR U BOSNI I HERCEGOVINI

Dejtonskim mirovnim sporazumom i uključivanjem u Proces stabilizacije i pridruživanja, BiH je preuzela obavezu uspostavljanja vlastitog unutrašnjeg tržišta /jedinštenog ekonomskog prostora/ po uzoru na unutrašnje tržište EU. Sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, Bosna i Hercegovina je preuzela i obavezu postepenog integriranja jedinštenog ekonomskog prostora u unutrašnje tržište EU.

Unutrašnje tržište EU u osnovi je današnje strukture ove integracije jer predstavlja najvažniji instrument za postizanje ciljeva, kao što su održiv i uravnotežen razvoj, visoka zaposlenost i socijalna sigurnost, bolji životni standard i kvalitet življenja i ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija.

Prepoznajući njegovu važnost, Stranka za BiH od svog osnivanja stoji na poziciji hitne potrebe realizacije osnovnih principa jedinštenog ekonomskog prostora i njegove integracije u unutrašnje tržište EU. To znači slobodu kretanja ljudi, roba, usluga, kapitala i znanja, kao pokretačke snage integracije ekonomskog prostora i integracije BiH u EU.

Mi znamo da poštivanje ovih principa podstiče ekonomske reforme i konkurentnost naše ekonomije, stimuliše investicije i trgovinu i doprinosi makroekonomskoj stabilnosti. Usklađivanjem zakonodavstva i inkorporiranjem evropskih standarda –

kao dijela procesa integracije u EU – stvorice se i pravni okvir za maksimiziranje ekonomskih efekata i neophodna institucionalna infrastruktura.

Mi stojimo na poziciji da jedinstven ekonomski prostor u BiH mora imati:

- koherentan sistem legislative
- jedinstven administrativni prostor, i
- punu slobodu kretanja ljudi, roba, usluga, kapitala i znanja.

DINAMIČAN EKONOMSKI RAST, RAZVOJ I INVESTICIJE - PRETPOSTAVKA VEĆE ZAPOSLENOSTI

Obzirom da je nezaposlenost najveći ekonomski, socijalni i politički problem bosansko-hercegovačkog društva, Stranka za BiH smatra da eliminacija siromaštva i nezaposlenosti mora biti primarno pitanje u narednom periodu. Taj cilj se može ostvariti kroz otvaranje novih, produktivnih radnih mjesta, do kojih ćemo doći korištenjem svih raspoloživih resursa i instrumenata ekonomske politike. U osnovi nagomilanih socijalnih problema (niskog životnog standarda, nepovoljnog položaja penzionera i demobiliziranih boraca, niskog standarda zdravstvene zaštite, neadekvatnog razvoja i dinamike reformi obrazovanja i nauke, iseljavanja mladih obrazovanih ljudi...) stoji nerazvijena ekonomska baza bh. društva, tj. mali broj produktivno zaposlenih osoba. Broj penzionera skoro je izjednačen s ukupnim brojem zaposlenih osoba, a broj nezaposlenih čini više od 42% radne snage u BiH.

Mi cijenimo da je rješenje problema u bržem razvoju privrede i povećanju zapošljavanja. Posebno je važno usavršavanje i modernizacija onih grana industrije koje imaju dugu tradiciju u BiH, prije svega drvne, metalne i namjenske industrije. Na tim poljima BiH može postići konkurentnost i prepoznatljivost na svjetskom tržištu. Socijalni problemi bh. društva donekle se mogu ublažiti boljom socijalnom politikom, posebno pravednijom raspodjelom nacionalnog dohotka. Da bi BiH uhvatila priključak s razvijenim dijelom Evrope, potrebno je obezbijediti rast bruto domaćeg proizvoda od najmanje 6% uz kreiranje 30.000 novih radnih mjesta godišnje. Tako visoke stope rasta i zapošljavanja moguće je ostvariti samo uz odgovarajući investicijski ciklus, prvenstveno u industrijskom i energetsom sektoru, izgradnji saobraćajne infrastrukture i poljoprivredi, s akcentom na ulaganja u tehnološku obnovu i modernizaciju industrijskih potencijala.

Programska orijentacija Stranke za BiH u ekonomskom dijelu fokusirana je na pronalaženje rješenja koja u najkraćem roku mogu obezbijediti stabilan ekonomski rast, donijeti više radnih mjesta i povećati ukupni nacionalni dohodak. Pri tome smatramo posebno važnim održati nisku vanjsku zaduženost države, sačuvati makroekonomsku stabilnost i osigurati puni suverenitet nad kapitalnim strateškim resursima kojima raspolaže BiH.

MAKROEKONOMSKA STABILNOST – VAŽNA ZA EKONOMSKI RAST

Prepoznajući važnost makroekonomske stabilnosti za ekonomski rast, Stranka za Bosnu i Hercegovinu čvrsto stoji na poziciji da ključne ekonomske politike (monetarna i fiskalna) moraju biti usmjerene u cilju obezbjedjenja unutrašnje i vanjske ravnoteže. Slijedom potreba da se državi BiH – partneru u budućim pregovorima sa EU – stave na raspolaganje ovlaštenja i instrumenti ekonomske politike koji će omogućiti primjenu konzistentnih mjera, Stranka za BiH smatra prioritetnim:

- osigurati nisku inflaciju kroz nastavak aktivnosti Valutnog odbora
- sva ovlaštenja i odgovornosti za monetarnu politiku prenijeti na Centralnu banku
- funkcionisanje bankarske mreže na jedinstvenom ekonomskom prostoru BiH i kontrola komercijalnih banaka u cijeloj BiH mora činiti okosnicu modela bankarske supervizije
- objediniti tržište kapitala u BiH i tako koristiti modalitete ovog mehanizma u cilju rješavanja problema unutrašnjeg duga, investicija, finansiranja budžeta i sl.
- obezbjediti fiskalnu konsolidaciju i nastaviti reformu fiskalnog sektora
- smanjiti javnu potrošnju, jačati transparentnost i kontrolu javnih rashoda imperativ je ključne stabilizacione politike u BiH u narednom periodu.

Obzirom da je nezdrava fiskalna konkurencija između dva entiteta u BiH direktna prijetnja kako fiskalne tako i općeekonomske održivosti, Stranka za Bosnu i Hercegovinu smatra prioritetnim:

- unaprijediti sistem indirektnog oporezivanja
- obezbjediti adekvatnu reformu sistema direktnog oporezivanja bez koje fiskalna politika nema perspektivu razvojne politike
- obezbjediti jedinstvenu politiku doprinosa za socijalno osiguranje
- reformisati sistem naknada i drugih transfera
- reducirati vladinu potrošnju kroz reformu sistema plata
- institucionalizirati sistem fiskalne odgovornosti.

ENERGETSKI SEKTOR KAO PRIORITET RAZVOJNOG OPREDJELJENJA

Stranka za Bosnu i Hercegovinu u tijesnoj saradnji s kompetentnim krugovima akademske i poslovne zajednice BiH predano je radila na formuliranju energetske strategije BiH i modalitetima razvoja ukupnog energetskeg sektora. Rezultat tog rada je i Plan investicionog ulaganja u izgradnju novih elektroenergetskih objekata (termo, hidro i vjetroelektrana) koji je dobio pozitivne ocjene širih krugova stručne javnosti. Stranka za BiH neće prihvatiti modalitete razvoja energetskeg sektora koji

podrazumjevaju prodaju resursa kojima raspolažemo. Naš plan razvoja ovog sektora podrazumjeva vlasništvo BiH nad svojim resursima.

Stranka za BiH će nastaviti insistirati na izradi Zakona o gasu na državnom nivou, kao preduslovu za kvalitetno uređenje tržišta gasa u BiH. Mi smatramo da je potrebno intenzivirati aktivnosti na realizaciji projekata razvoja primarne gasne mreže a u skladu sa strateškim planom i programom razvoja energetskog sektora. Nastavićemo se zalagati da primarna gasna mreža ima više ulaza u BiH. Izgradnjom podzemnih skladišta zemnog gasa obezbjedila bi se veća sigurnost u snabdijevanju u vrijeme kada je najveća potrošnja zemnog gasa.

Stranka za Bosnu i Hercegovinu smatra da je prioritetno i donošenje zakonske regulative o nafti i naftnim derivatima. Na tome su već pokrenute aktivnosti ali to treba ubrzati kako bi se stvorile pretpostavke za nastavak istraživanja i eventualne eksploatacije nafte i to u Tuzlanskom bazenu, Sarajevsko - Zeničkom bazenu i području Dinarida. Također je neophodno obezbjediti uslove za stavljanje terminala u punu funkciju. Sredstva koja bi se dobila od koncesija za izgradnju benzinskih pumpi na Koridoru Vc putem javnog poziva, treba usmjeriti u razvoj terminala i usklađivanja naftnog tržišta sa evropskim standardima.

DRŽAVA – ODGOVORAN VLASNIK SVOJE IMOVINE

Stranka za BiH smatra da je pitanje državne imovine, pored toga što je najvažnije političko pitanje u Bosni i Hercegovini, također i jedno od najvažnijih ekonomskih pitanja. Od ukupne teritorije Bosne i Hercegovine koja iznosi 51,197 km² državna imovina pokriva 54 %. Državna imovina je ogroman resurs, koji bi stavljanjem u funkciju, na pravilan i pravedan način, mogao biti jedan od značajnih generatora razvoja. Također, Bosna i Hercegovina je garant vanjskog duga, a ne entiteti, pa stoga čude nastojanja da država ostane bez svoje imovine koja je na neki način i zalog za te dugove. Nastojanja da se podijeli državna imovina ukazuju na namjere da se raskine posljednje vezivno tkivo multi-etničke Bosne i Hercegovine, kao i da se pokriju nezakonite radnje u dosadašnjem prometovanju državne imovine. Imajući u vidu da je vrijednost državne imovine procijenjena od strane stručnjaka na oko 350 milijardi KM, podjelom državne imovine stvorili bi se uslovi za nove kriminalne radnje.

Važno je napomenuti da je oko 20% državne imovine nacionalizovano u bivšem totalitarnom režimu, te bi se proje bilo kakvog disponiranja državne imovine morao provesti proces denacionalizacije i restitucije kako bi se ta imovina vratila izvornim vlasnicima.

Stranka za BiH će se boriti da državna imovina ostane u vlasništvu države, kako to nalaže Ustav BiH, Sporazum o pitanjima sukcesije bivše SFRJ, brojne presude sudova u Bosni i Hercegovini. Niži nivoi vlasti mogu dobiti imovinu na korištenje za razne potrebe, na neograničeno vrijeme, ali ne i pravo vlasništva.

Stranka za BiH čvrsto stoji na stajalištu da država mora biti i odgovoran vlasnik svoje imovine kako bi ona bila u funkciji ispravljanja nepravde prema svojim građanima kroz proces denacionalizacije i restitucije ali i resurs za ravnomjerni razvoj cijele Bosne i Hercegovine, te garant njene političke i ekonomske stabilnosti i bolje budućnosti generacija koje dolaze.

IZGRADNJA SAOBRAĆAJNE INFRASTRUKTURE – USLOV ZA RAZVOJ I UKLJUČENJE U MEĐUNARODNE TOKOVE

Kad je u pitanju saobraćajna infrastruktura Stranka za BiH će, kao i do sada, podržati svako nastojanje da se ubrza izgradnja autoputa na koridoru Vc. Pored neposredne koristi u samoj izgradnji putne infrastrukture posebno je važno razvijati i mrežu puteva koji će brže i kvalitetnije povezati sve krajeve zemlje. U tom smislu zalagaćemo se za pojednostavljenje svih procedura kako bi što prije započeli radovi na njihovoj izgradnji. Mi smatramo da je u procesu izgradnje posebno važno angažovanje domaćih kompanija, koje su i garant kvaliteta i izvor dodatnog rasta i zaposlenosti u BiH.

Razvoj putne komunikacije je važan preduslov za razvoj turizma. Bosna i Hercegovina trenutno gubi ogromne prihode od turizma upravo zbog nerazvijene putne komunikacije i sporog kretanja unutar zemlje. Pored izgradnje novih putnih pravaca, važno je raditi na rekonstrukciji postojećih kako bi se povećala bezbjednost na putevima i olakšala komunikacija. Naš angažman biće usmjeren i na obezbjeđenje što kvalitetnijeg uređenja gradskih saobraćajnica, kao i parking prostora u većim gradovima.

Ono čemu će Stranka za BiH davati poseban značaj jeste kvalitetniji razvoj saobraćajnica u ruralnim djelovima. Brži napredak poljoprivrede i stočarstva, svakako će zavisiti od bolje povezanosti sela sa gradskim centrima i glavnim putevima u državi.

Mi smatramo da modernizacija i dalja izgradnja željezničke infrastrukture može biti jedan od bitnih razvojnih pravaca Bosne i Hercegovine. Francuska, Kina, Japan, Sjedinjene Američke države i drugi lideri svjetske ekonomije posvećuju posebnu pažnju novom dobu u željezničkom saobraćaju. Važan faktor, kad je u pitanju željeznički saobraćaj u BiH, jeste korištenje domaće energije, tj. struje, umjesto nafte. Samim tim se smanjuje uvoz nafte i naftnih derivata i podstiče korištenje domaćih energetskih izvora.

Razvoj željeznice, pored nabrojanih prednosti rasterećuje cestovni saobraćaj i ekološki je prihvatljiviji vid transporta. Transportom roba u željezničkom saobraćaju, zbog povoljnijih cijena prevoza, povećava se i konkurentnost domaćih kompanija na domaćem i svjetskom tržištu.

U moderno vrijeme posebno je važan vazdušni saobraćaj. Zbog toga smatramo potrebnim naći modalitete da se povećaju operativni kapaciteti aerodroma u BiH. Pored avio saobraćaja važan je i helikopterski saobraćaj koji igra značajnu ulogu u zemljama sličnim Bosni i Hercegovini. Dobro planiranim projektima, BiH, također, može preuzeti dio avio saobraćaja od preopterećenih evropskih centara. Podsjetimo da je jedan od najvažnijih preduslova za privlačenje ino kapitala i podsticaj razvoju turizma kao razvoje šanse - kvalitetno razvijen vazdušni saobraćaj.

Mi znamo da je strateški cilj Bosne i Hercegovine, kad je u pitanju saobraćaj na vodi, razvoj Neuma i stavljanje u funkciju svih njegovih potencijala - lučkih i turističkih. Pored Neuma, najznačajniji centar vodnog saobraćaja, svakako je luka u Brčkom, preko koje je Bosna i Hercegovina povezana sa svijetom. Naš angažman u ovoj oblasti biće usmjeren upravo u pravcu realizacije razvojnih opredjeljenja koja će podstaci valorizaciju resursa i omogućiti adekvatno korištenje vodne saobraćajne infrastrukture.

RAZVOJ POLJOPRIVREDE I SELA

Stranka za BiH smatra da poljoprivreda predstavlja jednu od temeljnih grana bosansko-hercegovačke ekonomije i da je razvoj poljoprivrede i sela jedan od najvažnijih preduslova društvene i ekonomske stabilnosti bosanskohercegovačkog društva. U poljoprivredi se nalaze ogromni neiskorišteni resursi, čije je aktiviranje i efikasno korištenje istinska razvojna šansa Bosne i Hercegovine. Intenzivniji razvoj poljoprivredne proizvodnje treba biti i oslonac ukupnog razvoja ruralnih područja u svim segmentima života (putne komunikacije, vodosnabdijevanja, saobraćaja, zdravstva, školstva itd.). Ovakvim pristupom, poboljšat će se opći uslovi života na ovim područjima, smanjiti proces migracije stanovništva ka gradskim središtima, te omogućiti da poljoprivreda postane kvalitetan izvor prihoda za egzistenciju velikog broja stanovnika koji se njome bave.

Kvalitetnim sistemom podsticajnih mjera u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji potrebno je obezbijediti sigurnost uslova privređivanja poljoprivrednih proizvođača, i na taj način ih stimulisati za bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom, ali i ohrabriti za značajnije investicije u njihova gazdinstva. Stranka za BiH se zalaže da sistem podsticajnih mjera treba biti harmoniziran na nivou Bosne i Hercegovine i implementiran kroz Ministarstvo poljoprivrede koje bi se formiralo na državnom nivou, pri čemu niži nivoi vlasti mogu i trebaju kreirati i izgrađivati vlastiti sistem podsticaja i stimulaturnih mjera.

Stranka za Bosnu i Hercegovinu također smatra da je putem kreditno-garantnih fondova, pogotovo koristeći kapacitete Razvojne banke Federacije BiH, moguće intenzivirati investicijsku aktivnost u poljoprivredi. Pored svega navedenog, jedan od ciljeva razvoja poljoprivredne proizvodnje je i obezbjeđenje tržišta kako bi se obezbjedio konstantan plasman poljoprivrednih proizvoda, kako u državi tako i van njenih granica. U tom smislu cijenimo da treba podstaći interesno povezivanje proizvođača i prerađivača u Zadruge, uz učešće naučnih instituta i laboratorija i stvoriti velike proizvođačko - prerađivačke cjeline koje bi bile u funkciji uvezivanja lanca i garant realizacije strateške odrednice – prehrambene samodovoljnosti.

Veliki trgovinski deficit, posebno u segmentu poljoprivrednih proizvoda, pa i onih za čiju značajniju proizvodnju BiH posjeduje sve neophodne preduslove, potrebno je što hitnije smanjiti. To je moguće postići sistematskim pristupom podsticajima razvoja onih proizvodnji koje mogu značajnije zadovoljiti potrebe domaćeg tržišta, kako u pogledu obima proizvodnji tako i u pogledu dostizanja neophodnog kvaliteta. Nesmetan izvoz onih proizvoda u kojima imamo komparativne prednosti je moguć samo uz svesrdnu podršku organa i institucija države, te obezbjeđenje njihovog ravnopravnog položaja na inostranim tržištima. Naš angažman u političkom djelovanju biće rukovođen navedenim strateškim ciljevima i motiviran realizacijom razvojnih mogućnosti i potencijala poljoprivrede i sela.